

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๒
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะตรี

สอบวันเสาร์ที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้ พร้อมทั้งจำแนกโดยบทสามัญว่ามีเท่าไร อะไรบ้าง แสดงความหมายมาพอได้ใจความ

สมมาสสมพุทฺธมฺตุลํ สสทฺธมฺมคณฺตุตมํ

อภิชาติย ภาสิสุสํ อภิธมฺมตถสฺงคฺหํ

ข. สัทธรรมมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้แสดงความหมายด้วย ?

๒. ก. จงแปลภาษาบาลีต่อไปนี้

ก. โสมนสฺสสทฺทํ ทิฏฺฐิคฺตสมฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

ข. อุเปกฺขาสทฺทํ ทิฏฺฐิคฺตวิปฺปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

ค. อุเปกฺขาสทฺทํ อุทฺธจฺจสมฺปยุตฺตํ

ง. อุเปกฺขาสทฺทํ โสตวิญญานํ

จ. สุขสทฺทํ กายวิญญานํ

ข. ให้จำแนกโลกียจิตโดยโสภณเภทนัย ฌานเภทนัย ?

๓. ก. ให้แสดงการจำแนกจิต ๑๒๑ โดยชาติเภทนัย มาดู

ข. ให้แสดงความหมายชื่อจิต ดังต่อไปนี้ อโสมณจิต รูปาวจรจิต มหัคคตจิต

๔. เจตสิก ๕๒ ว่าโดยราสีมีเท่าไร คืออะไรบ้าง และในจำนวนราสีหนึ่ง ๆ มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

๕. ให้แสดงลักษณะ ๔ ประการของเจตสิกและยกหลักฐานบาลีมาแสดงให้เห็นด้วย (ไม่ต้องแปล)

๖. จงแสดงสัมปโยคนัย ในเจตสิกดังต่อไปนี้ ว่ามีจิตประกอบได้เท่าไร คืออะไรบ้าง ?

วิตก อธิโมกข์ ปีติ ฉันทะ โมหะ โลภะ โทสะ สติ สัมมากัมมันตะ กรุณา ?

๗. ก. อกุศลเจตสิก ๑๔ มีสัมปโยคนัยกี่นัย คืออะไรบ้าง ?

ข. โสภณเจตสิก ๒๕ มีสัมปโยคนัยกี่นัย คืออะไรบ้าง ?

๘. ก. จงแสดงคาถารูปปรมัตถพร้อมคำแปล ?

ข. จงแสดงรูปวิภาคนัย คู่ที่ ๑ คู่ที่ ๕ คู่ที่ ๑๑ มาให้ถูกต้อง

๙. ให้แสดงจำนวนของกรรม จิต อุตุ อาหาร ที่สามารถทำให้รูปเกิดขึ้นได้โดยเฉพาะ

๑๐. ก. พระนิพพานเมื่อว่าโดยสภาวะลักษณะแล้วมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ?

ข. พระนิพพานเมื่อว่าโดยปริยายแห่งเหตุมีกี่อย่างคืออะไรบ้าง ?

ค. พระนิพพาน เมื่อว่าโดยอาการที่เป็นอยู่แล้ว มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง แสดงความหมายด้วย

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๒
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะตรี
สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. ก. จงแสดงธรรมชาติของจิต เจตสิก รูป นิพพาน

ข. จิตมีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง ? ยกบาลีขึ้นแสดงด้วย ?

ตอบ ก. จิต เป็นธรรมชาติที่รู้อารมณ์ (อารมณ์วิชานนลกขณ)

เจตสิก เป็นธรรมชาติที่อาศัยจิตเกิด (จิตตนิสสิตลกขณ)

รูป เป็นธรรมชาติที่มีการผันแปรเปลี่ยนแปลงสลายไป (รูปปนลกขณ)

นิพพาน เป็นธรรมชาติที่สงบจากรูปนามชั้น ๕ (สนทิลกขณ)

ข. จิตมี ๔ ประเภท คือ กามาวจรจิต รูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต โลกุตตรจิต ดังมีบาลีแสดงว่า ตตฺถ จิตฺตํ ตาว จตฺตพฺพิธํ โหติ กามาวจรํ รูปาวจรํ อรูปาวจรํ โลกุตตรเจติ

๒ ก. จงแสดงความหมายของจิตดังต่อไปนี้ โลกมูลจิต โทสมูลจิต โมหมูลจิต และอกุศลจิต

ข. จงแสดงสังคหัยของจิตดังต่อไปนี้ โลกมูลจิตดวงที่ ๑ มหากุศลจิตดวงที่ ๕

ตอบ ก. โลกมูลจิต หมายความว่า จิตที่เกิดขึ้นโดยมีโลกเจตสิกเป็นมูลเป็นประธาน

โทสมูลจิต หมายความว่า จิตที่เกิดขึ้นโดยมีโทสเจตสิกเป็นมูลเป็นประธาน

โมหมูลจิต หมายความว่า จิตที่เกิดขึ้นโดยมีโมหเจตสิกเป็นมูลเป็นประธาน

อกุศลจิต หมายความว่า จิตที่มีโทษและให้ผลตรงกันข้ามกับกุศลจิตหรือเป็นจิตที่ประกอบด้วยอกุศลเจตสิก

ข. โลกมูลจิตดวงที่ ๑ มีเจตสิกประกอบ ๑๙ ดวง คือ อัญญาสมานเจตสิก ๑๓ โมจตุกเจตสิก ๔

โลกเจตสิก ๑ ทิฏฐิเจตสิก ๑

มหากุศลจิตดวงที่ ๕ มีเจตสิกประกอบ ๓๗ ดวง คือ อัญญาสมานเจตสิก ๑๒ เว้นปีติเจตสิก โสภณเจตสิก ๒๕

๓. ก. ในโทสมูลจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบ ๒๒ ดวงนั้น เป็นอนิยตโยคีเจตสิกเท่าไร

เป็นนิยตโยคีเจตสิก คืออะไรบ้าง

ข. เจตสิกที่ประกอบด้วยโลกียจิตได้ทั้งหมดนั้น มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. เป็นอนิยตโยคีเจตสิก ๕ ดวงคือ อิสสา มัจฉริยะ กุกกุจจะ ถีนะ มิตฺตะ

เป็นนิยตโยคีเจตสิก ๑๗ ดวงคือ อัญญาสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นปีติ), โมจตุก ๔ โทสเจตสิก ๑

ข. มีจำนวน ๗ ดวงคือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗

๔. รูป ๒๘ นั้น จัดเป็นประเภทใหญ่ มีเท่าไร คืออะไรบ้าง ? และเมื่อจัดประเภทเล็ก มีเท่าไร คือ อะไรบ้าง ?

ตอบ รูป ๒๘ นั้นเมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่ แล้ว มี ๒ คือ นิปผันนรูป ๑๘ อนิปผันนรูป ๑๐

และเมื่อจัดเป็นประเภทเล็กแล้ว มี ๑๑ คือ

มหาภูตรูป ๔

ปสาทรูป ๕

วิสยรูป ๗หรือ ๔

ถาหรูป ๒

หทยรูป ๑

ชีวิตรูป ๑

อาหารรูป ๑

ปริณิหารรูป ๑

วิญญูติรูป ๒

วีการรูป ๕ หรือ ๓

ลักขณรูป ๔

๕. ให้แปลคุณของพระนิพพาน ๕ บทดังต่อไปนี้ ปทํ, อจฺจุตํ, อจฺจนตํ, อสงฺขตํ, อนุตฺตรํ.

ตอบ แปลคุณของพระนิพพาน ๕ บทดังต่อไปนี้ คือ

ปทํ แปลว่า ส่วนหนึ่ง

อจฺจุตํ แปลว่า ธรรมที่ไม่ตาย

อจฺจนตํ แปลว่า ธรรมที่ก้าวล่วงขั้น ๕ ที่เป็นอดีตและอนาคต

อสงฺขตํ แปลว่า ธรรมที่ไม่ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย ๔ อย่างใดอย่างหนึ่ง

อนุตฺตรํ แปลว่า ธรรมที่ประเสริฐ

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๒

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะตรี

สอบวันเสาร์ที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ

รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้ พร้อมทั้งจำแนกโดยบทสามัญว่ามีเท่าไร อะไรบ้าง แสดงความหมายมาพอได้ใจความ

สมมาสมพุทฺธมตฺถํ

สสทฺธมฺมคณฺตมํ

อภิวาทิย ภาสิสฺสํ

อภิธมฺมตฺถสํกฺคหํ

ข. สัทธรรมมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้แสดงความหมายด้วย ?

ตอบ ก. แปลคาถาดังต่อไปนี้

ข้าพระพุทธเจ้า (พระอนุรุธาจารย์) ขอนอบน้อมถวายอภิวันทนาการแด่พระพุทธองค์ผู้ตรัสรู้เญยยธรรมทั้งหลายเองไม่มีผู้เปรียบปาน พร้อมด้วยพระสัทธรรม และคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลายซึ่งเป็นผู้อุตมแล้ว จักแต่งคัมภีร์ที่มีนามว่า อภิธมมตถสংคห ต่อไป

เมื่อจำแนกบทโดยสามัญแล้ว มี ๖ บท ด้วยกันคือ

๑. สมมาสมพุทฺธํ หมายความว่า ผู้ตรัสรู้เญยยธรรมทั้งปวงตามลำพังพระองค์เองอย่างถูกถ้วน ได้แก่พระสัมมาสัมพุทธะจำพวกเดียว เป็นการปฏิเสธปัจเจกพุทธะ สาวกพุทธะทั้งสอง

๒. อตฺถํ หมายความว่า หาผู้เปรียบปานมิได้

๓. สสทฺธมฺมคณฺตมํ หมายความว่า พร้อมด้วยพระสัทธรรมและคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลายซึ่งเป็นผู้อุตม

๔. อภิวาทิย หมายความว่า เป็นค่านอบน้อมแด่พระรัตนตรัย

๕. ภาสิสฺสํ หมายความว่า เป็นคำรับรองว่าจะแต่ง

๖. อภิธมฺมตฺถสํกฺคหํ หมายความว่า ตามที่ได้กล่าวคำรับรองไว้ว่าจะแต่งนั้นก็ให้แก่คัมภีร์อภิธัมมตถสংคหปรกณนี้เอง

ข. สัทธรรมมี ๓ อย่าง คือ

๑. ปริยัติสัทธรรม ได้แก่ พระบาลี และอรรถกถา

๒. ปฏิบัติสัทธรรม ได้แก่ การรักษาศีล การถืออุตฺตงค์ การเจริญสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน

๓. ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ มรรค ผล นิพพาน ฌาน อภิญญา

๒. ก.จงแปลภาษาบาลีต่อไปนี้

ก.โสมนสฺสสทฺทํ ทิฏฺฐิคตสมฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

ข.อุปกฺขาสทฺทํ ทิฏฺฐิคตวิปฺยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

ค.อุปกฺขาสทฺทํ อุทฺธจฺจสมฺปยุตฺตํ

ง.อุปกฺขาสทฺทํ โสตฺวิญญานํ

จ.สุขสทฺทํ กายวิญญานํ

ข. ให้จำแนกโลกียจิตโดยโสภณเภทนัย ฌานเภทนัย ?

ตอบ ก. จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจ ประกอบด้วยความเห็นผิด

ข. จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉย ๆ ไม่ประกอบด้วยความเห็นผิด

ค. จิตที่เกิดขึ้นด้วยความเฉย ๆ ประกอบด้วยความฟุ้งซ่าน

- ง. จิตที่อาศัยโสฬสวัตถุได้ยินเสียง เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉย ๆ
- จ. จิตที่อาศัยกายวัตถุรู้สึกโผฏฐัพพารมณ์ เกิดขึ้นพร้อมด้วยสุขเวทนา
- ข. จำแนกโลกียจิต โดยโสภณเภทนัย
- อโสภณจิต มี ๓๐ ดวงคือ อกุศลจิต ๑๒ อเหตุกจิต ๑๘
- โสภณจิต มี ๕๑ ดวงคือ กามาวจรโสภณจิต ๒๔ รูปาวจรจิต ๑๕ อรูปาวจรจิต ๑๒
- จำแนกโลกียจิต โดยฌานเภทนัย
- อฌานจิต มี ๕๔ ดวงคือ อกุศลจิต ๑๒ อเหตุกจิต ๑๘ กามาวจรโสภณจิต ๒๔
- ฌานจิต มี ๒๗ ดวงคือ รูปาวจรจิต ๑๕ อรูปาวจรจิต ๑๒
๓. ก. ให้แสดงการจำแนกจิต ๑๒๑ โดยชาติเภทนัย มาดู
- ข. ให้แสดงความหมายชื่อจิต ดังต่อไปนี้ อโสภณจิต รูปาวจรจิต มหัคคตจิต
- ตอบ ก. จำแนกจิต ๑๒๑ โดยชาติเภทนัย คือ
- อกุศลชาติ มี ๑๒ ดวงคือ
- โลภมูลจิต ๘
- โทสมูลจิต ๒
- โมหมูลจิต ๒
- กุศลชาติ มี ๓๗ ดวงคือ
- มหากุศลจิต ๘
- รูปาวจรกุศลจิต ๕
- อรูปาวจรกุศลจิต ๔
- มรรคจิต ๒๐
- วิปากชาติ มี ๕๒ ดวงคือ
- อกุศลวิปากจิต ๗
- อเหตุกกุศลวิปากจิต ๘
- มหาวิปากจิต ๘
- รูปาวจรวิปากจิต ๕
- อรูปาวจรวิปากจิต ๔
- ผลจิต ๒๐
- กิริยาชาติ มี ๒๐ ดวงคือ
- อเหตุกกิริยาจิต ๓
- มหากิริยาจิต ๘
- รูปาวจรกิริยาจิต ๕
- อรูปาวจรกิริยาจิต ๔
- ข. อโสภณจิต หมายความว่า จิตที่นอกจากโสภณจิตที่เป็นจิตสวयงาม หรือเป็นจิตที่ไม่ได้เกิด
พร้อมกันกับโสภณจิต
- รูปาวจรจิต หมายความว่า จิตทั้ง ๑๕ ดวงนี้ ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภูมิอันเป็นที่เกิดแห่งวัตถุรูป
และกิเลสรูปเป็นส่วนมาก
- มหัคคตจิต หมายความว่า จิตที่เข้าถึงความเป็นใหญ่ และประเสริฐ
๔. เจตสิก ๕๒ ว่าโดยราสีมีเท่าไร คืออะไรบ้าง และในจำนวนราสีหนึ่งๆ มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง
- ตอบ เจตสิก ๕๒ ว่าโดยราสีมี ๓ คือ ๑.อัญญสมานราสีเจตสิก ๒.อกุศลราสีเจตสิก ๓.โสภณราสีเจตสิก

วิจิตรเจตสิก ที่ประกอบในวิจิตรเจตสิกสัมปยุตตจิต ๑ ดวงเท่านั้น นับเป็น ๑ นัย

ข. โสภณเจตสิก ๒๕ มีสัมปโยคนัย ๔ นัยคือ

โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ ที่ประกอบในโสภณจิต ๕๙ หรือ ๙๑ ดวง นับเป็น ๑ นัย

วิรตีเจตสิก ๓ ที่ประกอบในจิต ๑๖ หรือ ๔๘ ดวง นับเป็น ๑ นัย

อัปมัญญาเจตสิก ๒ ที่ประกอบในจิต ๒๘ ดวง นับเป็น ๑ นัย

ปัญญาเจตสิก ที่ประกอบในจิต ๔๗ หรือ ๗๙ ดวง นับเป็น ๑ นัย

๘. ก. จงแสดงคาถารูปปรหมัตถ์พร้อมคำแปล ?

ข. จงแสดงรูปวิภาคนัย คู่ที่ ๑ คู่ที่ ๕ คู่ที่ ๑๑ มาให้ถูกต้อง

ตอบ ก. แสดงคาถารูปปรหมัตถ์พร้อมคำแปล ดังนี้

สมุทเทสา วิภาคา จ สมุฏฐานา กลาปโต

ปวัตติกกมโต เจติ ปญจธา ตตถ สงคโห ฯ

การแสดงสงเคราะห์รูปในรูปปริจเฉทนี้ พระอนุรุธาจารย์แสดงเป็น ๕ นัย คือ

๑. รูปสมุทเทสนัย การแสดงรูปโดยสังเขป

๒. รูปวิภาคนัย การจำแนกรูปโดยพิสดาร

๓. รูปสมุฏฐานนัย การแสดงสมุฏฐานของรูป

๔. รูปกลาปนัย การแสดงรูปที่เกิดขึ้นเป็นหมวด ๆ

๕. รูปปวัตติกกมนัย การแสดงความเกิดขึ้นพร้อมด้วยความดับของรูปตามลำดับ

ข. คู่ที่ ๑ อัชฌัตติกรูป คือ รูปภายใน มี ๕ ได้แก่ ปสาทรูป ๕

พาหิรรูป คือ รูปภายนอก มี ๒๓ ได้แก่ รูปที่เหลือ ๒๓

คู่ที่ ๕ โยพาริกรูป คือ รูปหยาบ หมายถึง รูปที่ปรากฏชัด มี ๑๒ ได้แก่ ปสาทรูป ๕

วิสัยรูป ๗

สุขุมรูป คือ รูปละเอียด หมายถึง รูปที่ไม่ปรากฏชัด มี ๑๖ ได้แก่ รูปที่เหลือ

๑๖

คู่ที่ ๑๑ อวินิพโกกรูป คือ รูปที่แยกกันไม่ได้ มี ๘ ได้แก่ มหาภูตรูป ๔ รูปารมณ คันธารมณ
รสารมณ อาหารรูป

วินิพโกกรูป คือ รูปที่แยกกันได้ มี ๒๐ ได้แก่ รูปที่เหลือ ๒๐

๙. ให้แสดงจำนวนของกรรม จิต อุตุ อาหาร ที่สามารถทำให้รูปเกิดขึ้นได้โดยเฉพาะ

ตอบ กรรม ได้แก่ กรรม ๒๕ คือเจตนาที่อยู่ในอกุศลจิต ๑๒ มหากุศลจิต ๘ รูปาวจรกุศลจิต ๕
รวมเป็นกรรม ๒๕

จิต ได้แก่ จิต ๗๕ (เว้นทวิปัญญาวิมุตตจิต ๑๐ อรูปวิบาก ๔ ปฏิสนธิจิตของสัตว์ทั้งหลายและ
จิตติจิตของพระอรหันต์) เจตสิก ๕๒ ที่ในปัจจุบันภพ

อุตุ ได้แก่ สิตเตโช ความเย็น อุณหเตโช ความร้อน ที่อยู่ภายในและภายนอกสัตว์

อาหาร ได้แก่ โอชาที่อยู่ในอาหารต่าง ๆ

๑๐. ก. พระนิพพานเมื่อว่าโดยสภาวะลักษณะแล้วมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง

ข. พระนิพพานเมื่อว่าโดยปริยายแห่งเหตุมีกี่อย่างคืออะไรบ้าง

ค. พระนิพพาน เมื่อว่าโดยอาการที่เป็นอยู่แล้ว มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง แสดงความหมายด้วย

ตอบ ก. พระนิพพานเมื่อว่าโดยสภาวะลักษณะแล้วมีอย่างเดียวคือ สันติลักษณะ หมายถึงสงบจากกิเลสและ
ชั้น ๕ ทั้งหลาย

ข. พระนิพพาน เมื่อว่าโดยปริยายแห่งเหตุแล้วมี ๒ คือ

๑. สอุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่เป็นไปกับกับขั้น ๕ คือ วิบาก และกัมมชรูป ที่เหลือจากกิเลสทั้งหลาย ได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่
๒. อนุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่ไม่มีขั้น ๕ คือ วิบาก และกัมมชรูปที่เหลืออยู่ ได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่ปรินิพพานแล้ว
- ค. พระนิพพานเมื่อว่าโดยอาการที่เป็นอยู่แล้ว มี ๓ คือ
๑. สุธมฺมตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของพระนิพพานนั้นสูญสิ้นจากกิเลส และขั้น ๕ ไม่มีอะไรเหลืออยู่แล้ว
๒. อนิมิตตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของพระนิพพานนั้น ไม่มีนิมิต เครื่องหมาย รูปร่าง สันฐาน สีกลิ่น วรรณะอย่างใดเลย
๓. อัปฺปณฺหิตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของพระนิพพานนั้น ไม่มีอารมณ์ที่น่าปรารถนา ด้วยโลภะ และไม่มีตัณหาที่เป็นตัวต้องการอยู่ในนิพพานนั้น

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย